

DINKO LJUBIĆ*

Nabava oružja radi osobne sigurnosti

Sažetak:

Osobna sigurnost jedno je od temeljnih ljudskih prava, a u posebnim okolnostima, odnosno specifičnim situacijama kada država, kao nositelj monopola legalne fizičke prisile putem svojih institucija ne može građanima u dovoljnoj mjeri omogućiti osobnu sigurnost, daje im mogućnost nabave vatrenog oružja kako bi ostvarili zadovoljavajući stupanj osobne sigurnosti. Rad je tematski podijeljen na uvodne napomene u kojima se iznose neki osnovni problemi i pitanja, središnje dijelove u kojima se obrađuju posebnosti nabave i posjedovanja oružja, analiziraju opravdani razlozi za nabavu oružja radi osobne sigurnosti, kao i sam pojam osobne sigurnosti s posebnim osvrtom na kaznenopravne institute nužne obrane i krajnje nužde te na osposobljavanje građana za pravilnu uporabu oružja, kao i na zaključna razmatranja. Cilj je rada, komparirajući prethodno važeće i aktualne propise, kao i sudsku praksu utvrditi smjer kretanja (liberalizacija, odnosno pooštavanje) propisa, koji reguliraju posjedovanje oružja radi osobne sigurnosti te pritom detektirati propuste, nelogičnosti, odnosno pravne praznine i dati prijedloge za njihovo uklanjanje.

Ključne riječi: *oružje, nabava oružja, osobna sigurnost, samoobrana, nužna obrana, krajnja nužda.*

1. UVODNE NAPOMENE

Nabava oružja radi osobne sigurnosti predstavlja najkontroverzniju svrhu nabave oružja koju mnoge države uopće ne predviđaju, a razloge za uvođenje navedenog instituta možemo pronaći u sve većem nerazmjeru između sigurnosti koju pojedinci trebaju i one koju pruža

* Dinko Ljubić, univ. spec. crim., nadzornik za unutarnje poslove u Odjelu za poslove oružja, Uprava za imigraciju, državljanstvo i upravne poslove, Ministarstvo unutarnjih poslova, Zagreb, Hrvatska.

Sadržaj, stavovi i mišljenja izneseni u tekstu predstavljaju isključivo osobne stavove autora, a ne institucije u kojoj je autor zaposlen.

država (Veić, 346:1994). Direktiva 2021/555 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. 3. 2021. o nadzoru nabave i posjedovanja oružja¹ (dalje u tekstu: Direktiva), kao temeljni akt na razini Europske unije koji regulira nabavu i posjedovanje oružja, odnosno daje državama članicama pravni okvir, uopće ne spominje osobnu sigurnost kao razlog za nabavu oružja te je stoga uređenje toga prepušteno državama članicama.

Fizičke osobe u Republici Hrvatskoj nabavljaju i posjeduju oružje sukladno s odredbama Zakona o nabavi i posjedovanju oružja građana² (dalje u tekstu: ZNPOG). Odredbama navedenog Zakona propisano je da osoba koja želi nabaviti oružje B kategorije³ mora ispunjavati određene opće i posebne uvijete.

Opravan razlog, kao opći uvjet, predstavlja glavnu distinkciju pri nabavi oružja radi osobne sigurnosti u odnosu na druge svrhe. Naime, u Republici Hrvatskoj građani mogu nabaviti oružje samo u tri⁴ svrhe: lov, sportsko streljaštvo i osobna sigurnost. Svrhu nabave oružja radi bavljenja lovom osoba dokazuje time da je položila lovački ispit, radi aktivnog bavljenja sportskim streljaštvom dokazuje prilaganjem odgovarajućeg uvjerenja, potvrde ili drugog dokaza, a ako oružje nabavlja radi osobne sigurnosti, tada se izričito propisuje da mora imati opravdan razlog (čl. 11. st. 2. toč 1. ZNPOG-a).

U odnosu na nabavu oružja radi lova i sportskog streljaštva gdje se postojanje opravdanog razloga utvrđuje prilaganjem odgovarajuće potvrde, odnosno uvjerenja, kod nabave oružja radi osobne sigurnosti postojanje opravdanog razloga utvrđuje se na temelju slobodne (diskrecijske) ocjene.

Dakle, zakonodavac se suzdržao od potpunog reguliranja ostavljajući tako, posebnom pravnom normom, mogućnost njezinu primjenjivaču da u rješavanju konkretnog slučaja postupi prema vlastitom nahođenju te izabere mogućnost koja je prema njegovu stajalištu najbolja u konkretnoj stvari (Borković, 82:2002), na što ćemo se detaljnije osvrnuti u poglavlju o opravdanom razlogu za nabavu oružja.

Tema ovog rada jest analiziranje aktualnog zakonskog rješenja nabave i posjedovanja oružja fizičkih osoba radi osobne sigurnosti na temelju komparativnog osvrtu s prethodnim, sada nevažećim, propisima, a u cilju utvrđivanja eventualne deregulacije i liberalizacije, odnosno pooštavanja propisa koji reguliraju navedeni institut, detektirajući pritom propuste i nedostatke te predlažući moguća poboljšanja.

2. POSEBNOSTI NABAVE I POSJEDOVANJA ORUŽJA

Kao što je već navedeno u uvodnim razmatranjima, postupak nabave oružja radi osobne sigurnosti identičan je nabavi u neku drugu svrhu osim u dijelu koji se odnosi na opći uvjet (postojanje opravdanog razloga) i poseban uvjet (raspolaganja tehničkim znanjem i vještinom

¹ Direktiva 2021/555 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. 3. 2021. o nadzoru nabave i posjedovanja oružja, (SL L 115/1, 6. 4. 2021.) – kodificirani tekst.

² Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22.

³ Odredbom čl. 7. ZNPOG-a oružje je prema stupnju opasnosti razvrstano u kategorije A, B, C i D, dok građani mogu nabavljati oružje kategorije B, C i D, a opravdan razlog za nabavu moraju imati samo za kategoriju B.

⁴ Postoji također nabava oružja radi sakupljanja, međutim, tada se oružje ne smije nositi, upotrebljavati niti se za njega smije nabavljati i puniti streljivo (čl. 26. ZNPOG-a).

za pravilnu uporabu oružja te poznavanje propisa koji se odnose na posjedovanje oružja), što ćemo obraditi u zasebnim poglavljima.

Osoba koja želi nabaviti oružje kategorije B mora u policijskoj upravi, odnosno postaji, prema mjestu svog prebivališta, odnosno boravišta, ako je državljanin treće zemlje, odnosno države članice Europskog gospodarskog prostora ili Švicarske Konfederacije na privremenom boravku u Republici Hrvatskoj, na propisanom obrascu⁵ predati zahtjev za izdavanje odobrenja za nabavu oružja te na njemu označiti svrhu „osobna sigurnost“ (čl. 10. ZNPOG-a) i u za to predviđenoj rubrici kratko obrazložiti⁶ zahtjev. Nakon zaprimanja navedenog zahtjeva nadležna policijska uprava, odnosno postaja prvo provjerava opće uvjete: da osoba ima 21 godinu⁷, da nije pravomoćno osuđena za određena kaznena djela⁸ i prekršaje⁹, odnosno da se za njih ne vodi postupak te da ima uvjete za siguran smještaj i čuvanje oružja (čl. 11. st. 2. ZNPOG-a). Ako ispunjava sve navedene uvjete¹⁰, povjerenstvo¹¹ koje imenuje načelnik policijske uprave, odnosno postaje (čl. 12. st. 2. ZNPOG-a) daje mišljenje postoji li kod podnositelja zahtjeva opravdan razlog za nabavu oružja radi osobne sigurnosti. Ako postoji, tada nadležna policijska uprava, odnosno postaja upućuje podnositelja zahtjeva da dostavi dokaze o ispunjavanju posebnih uvjeta: da je na zdravstvenom pregledu¹² utvrđeno da je sposoban za držanje i nošenje oružja te da raspolaže znanjem i vještinom za pravilnu uporabu oružja. Ako su ispunjeni svi opći i posebni uvjeti, policijska uprava ili postaja izdaje podnositelju zahtjeva odobrenje¹³ za nabavu oružja s rokom važenja od šest mjeseci od dana izdavanja (čl. 19. st. 4. ZNPOG-a).

⁵ Sadržaj i izgled zahtjeva (obrazac 1) propisan je Pravilnikom o obrascima i cijeni isprava te obrascima i evidencijama o oružju i streljivu, NN br. 102/19.

⁶ Tako je policijska uprava rješenjem odbila I. S.-u preregistraciju oružja iz svrhe lova u svrhu osobne sigurnosti s obzirom na to da nije naveo nijedan konkretan dokaz da mu je ugrožena osobna sigurnost. Protiv navedenog rješenja I. S. je pokrenuo upravni spor, a presudom Upravnog suda u Splitu, posl. br.: 3 Usl-678/22-4 od 31. 5. 2022., koja je potvrđena presudom Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usz-3895/2022-2 od 6. 9. 2023., odbijen je tužbeni zahtjev kao neosnovan.

⁷ Fizička osoba koja nabavlja oružje radi lova ili sportskog streljaštva mora imati navršених 18 godina, a ako oružje nabavlja radi osobne sigurnosti, tada mora imati navršenu 21 godinu, osim u slučajevima ako je posebnim propisima ovlaštena držati i nositi oružje, kao npr. policijski službenici, pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske itd. (čl. 11. st. 2. toč. 2. ZNPOG-a).

⁸ Odredbom čl. 11. st. 2. toč. 3. ZNPOG-a taksativno su nabrojene glave Kaznenog zakona, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22. (dalje u tekstu: KZ) koje predstavljaju zapreku za nabavu i posjedovanje oružja.

⁹ Vidi čl. 11. st. 2. toč. 4. ZNPOG-a.

¹⁰ Treba spomenuti da su ZNPOG-om, u odnosu na prethodna zakonska rješenja, ukinute terenske provjere prilikom nabave oružja te navedeno predstavlja znatnu liberalizaciju. Međutim, ukinute terenske provjere odnose se na sve nabave oružja, a ne samo na nabavu radi osobne sigurnosti te stoga to, u ovom radu, nećemo detaljnije analizirati.

¹¹ Iako ZNPOG ne propisuje ograničenje broja oružja koje građanin može nabaviti radi osobne sigurnosti, navedeno povjerenstvo, prilikom ocjenjivanja postoji li opravdan razlog, može rješavati i o količini oružja koje građanin može nabaviti u navedenu svrhu.

¹² Način i postupak obavljanja zdravstvenih pregleda propisan je Pravilnikom o zdravstvenim pregledima za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja, NN br. 36/2020.

¹³ Nadležno tijelo rješenjem će odbiti izdavanje odobrenja za nabavu oružja ako građanin ne ispunjava neki od nabrojених općih ili posebnih uvjeta za nabavu oružja (čl. 20. st. 1. ZNPOG-a).

Kada osoba nabavi oružje kategorije B na temelju navedenog odobrenja, u roku od osam dana od dana nabave nadležnoj policijskoj upravi, odnosno postaji, mora podnijeti zahtjev za registraciju tog oružja i izdavanje oružnog lista te joj se na temelju tog zahtjeva izdaje oružni list za držanje ili oružni list za držanje i nošenje oružja (čl. 21. ZNPOG-a).

Svrha nabave oružja	Broj komada	Postotak
Lov	189.536	74,4618%
Sportsko streljaštvo	6314	2,4805%
Osobna sigurnost	58.027	22,7967%
Sakupljanje	664	0,2608%
UKUPNO	254.541	100%

Tablica 1: Prikaz ukupnog broja registriranog vatrenog oružja kategorije B u Republici Hrvatskoj za svaku pojedinu svrhu¹⁴

Prema izloženim statističkim podacima iz Tablice 1. razvidno je da od ukupnog broja registriranog oružja kategorije B osobna sigurnost, kao svrha registracije, iznosi 22,7% te je (nakon lova) druga najčešća svrha nabave oružja. Ujedno treba spomenuti i da od ukupnog broja registriranog oružja radi osobne sigurnosti, 19.557 komada vatrenog oružja, odnosno 33,7% registrirano je radi držanja i nošenja oružja, dok je 9980 komada¹⁵ dugog vatrenog oružja¹⁶, odnosno 17,1% registrirano u istu svrhu.

Budući da ZNPOG navodi da je oružje za samoobranu kratko i dugo vatreno oružje različitih kalibara (čl. 6. st. 1. toč 19. ZNPOG-a) i ne daje nikakva druga ograničenja, u teoriji ne postoje zapreke da osoba nabavi dugo vatreno oružje (npr. pušku s glatkim cijevima) radi držanja i nošenja u svrhu osobne sigurnosti te ima pravo takvo oružje nositi na javnim mjestima, dok istodobno postoji opće ograničenje da se oružja kategorija B, C i D na javnome mjestu ne smiju učiniti vidljivim drugim građanima, odnosno nositi tako da uznemiruju građane (čl. 29. st. 5. ZNPOG-a) što je, kada je o dugom vatrenom oružju riječ, teško izvedivo a da se ne izgubi njegova svrha nošenja, odnosno osobna sigurnost.

Navedeno zakonsko uređenje predstavlja propust zakonodavca i svojevrstu liberalizaciju u odnosu na prethodno važeći Zakon o oružju¹⁷ (dalje u tekstu: ZOR) koji je propisivao da ministar nadležan za unutarnje poslove određuje vrste i dozvoljene kalibre za osobnu sigurnost (čl. 5. st. 1. toč 10. ZOR-a), a na temelju toga bio je donesen Pravilnik o vrstama i dozvoljenim kalibrima oružja za samoobranu¹⁸ koji je propisivao ograničenja i taksativno odredio popis kalibara. Stoga bi prilikom izmjena i dopuna ZNPOG-a, odnosno donošenjem novog zakona bilo svrsishodno otkloniti navedeni propust tako da se uz pojašnjenje pojma

¹⁴ Ministarstvo unutarnjih poslova, Služba za odnose s javnošću, odgovor od 19. 12. 2022. na upit autora o registriranom oružju radi osobne sigurnosti postavljen elektroničkom poštom na adresu: pitanja@mup.hr.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Dugo vatreno oružje su puške s glatkom, užljebljenom ili kombinacijom užljebljenih i glatkih cijevi, čija je cijev duža od 30 cm ili čija ukupna dužina prelazi 60 cm (čl. 6. st. 1. toč 8. ZNPOG-a).

¹⁷ Zakon o oružju, NN br. 63/07., 146/08. i 59/12.

¹⁸ Pravilnik o vrstama i dozvoljenim kalibrima oružja za samoobranu, NN br. 33/08.

oružja za osobnu sigurnost propiše i donošenje podzakonskog propisa koji će odrediti koje se vrste i kalibri oružja mogu koristiti radi osobne sigurnosti.

Također je bitno napomenuti da oružje registrirano radi osobne sigurnosti ima neka specifična ograničenja u odnosu na ona registrirana u druge svrhe. Tako se, primjerice, za takvo oružje ne može izdati Europska oružna propusnica¹⁹ s obzirom na to da se ona izdaje isključivo radi lova, sportskog streljaštva ili streličarstva i rekonstrukcije povijesnih događaja (čl. 25. ZNPOG-a), a ne smije se ni posuđivati²⁰ (čl. 36. st. 1. ZNPOG-a).

3. OPRAVDAN RAZLOG ZA NABAVU ORUŽJA

Opravan razlog za nabavu oružja radi osobne sigurnosti ima osoba koja dokaže da je njezina osobna sigurnost ugrožena ili bi toliko mogla biti ugrožena da joj za njezino osiguranje treba oružje te ako zbog naravi posla²¹ ili okolnosti u kojima ga obavlja postoji potreba za nabavom oružja, a aktivnostima i mjerama institucija sigurnosti ili drugim mjerama ne bi se mogla osigurati dostatna zaštita (čl. 12. st. 1. ZNPOG-a). Naime, u odnosu na ZOR, definiranje opravdanog razloga nije se posebno mijenjalo (čl. 13. st. 1. ZOR-a).

Nadalje, s obzirom na to da je odredbom čl. 3. Zakona o policijskim poslovima i ovlastima²² (dalje u tekstu: ZOPPO), među ostalim, propisano da zaštitu života, prava, slobode, sigurnosti i nepovredivosti osobe, osiguranje i zaštitu osoba, objekata i prostora, obavlja policija, a odredbom čl. 12. st. 1. ZNPOG-a nije detaljnije određeno kakva, odnosno kolika je to ugroza, odnosno potencijalna ugroza osobne sigurnosti koja mora postojati da bi predstavljala opravdan razlog za nabavu oružja, to se utvrđuje u svakom konkretnom slučaju na temelju slobodne (diskrecijske) ocjene. Pri tome je bitno naglasiti da je odredbom čl. 5. st. 2. Zakona o općem upravnom postupku²³ (dalje u tekstu: ZUP) propisano da u upravnim stvarima u kojima je javnopravno tijelo zakonom ovlašteno rješavati po slobodnoj ocjeni, odluka mora biti donesena u granicama dane ovlasti i sukladno sa svrhom kojoj je ovlast dana.

Iz navedenog proizlazi da slobodna (diskrecijska) ocjena ne znači niti omogućava samovolju tijela (službene osobe) u primjeni propisa u rješavanju upravne stvari i donošenju upravnog akta, nego znači njihovu dužnost da pravilnim tumačenjem smisla i cilja odredaba propisa koje im daju takvu ovlast, u konkretnoj situaciji, slobodno biraju i odaberu svrhovito rješenje u granicama propisane ovlasti (Pehar, 2008:124).

¹⁹ Preambulom Direktive u toč 30. pripisano je da bi Europsku oružnu propusnicu trebalo smatrati glavnom ispravom tijekom putovanja s vatrenim oružjem iz jedne države članice Europske unije u drugu.

²⁰ Novčanom kaznom od 390,00 do 1990,00 eura ili kaznom zatvora do 30 dana kaznit će se za prekršaj fizička osoba koja posuđuje oružje koje nije registrirano za lov ili sport (čl. 71. st.1. toč 13. ZNPOG-a).

²¹ U presudi upravnog suda u Rijeci, posl. br.: 10 Usl-761/2023-2 od 2. 1. 2024., među ostalim, navedeno je da je Ministarstvo obrane pisanim aktom od 8. 4. 2021. izvijestilo Ministarstvo unutarnjih poslova da priroda posla koju obavljaju pripadnici Oružanih snaga RH nije razlog za izdavanje odobrenja za nabavu oružja radi držanja i nošenja u svrhu osobne sigurnosti.

²² Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.

²³ Zakon o općem upravnom postupku, NN br. 47/09. i 110/21.

Mišljenje o tome postoji li kod osobe koja je podnijela zahtjev za nabavu oružja radi osobne sigurnosti opravdan razlog za nabavu oružja, daje povjerenstvo²⁴ koje osniva načelnik policijske uprave, odnosno postaje, i to na temelju činjenica i okolnosti koje je u zahtjevu naveo podnositelj, kao i činjenica i okolnosti utvrđenih tijekom provođenja postupka u povodu zahtjeva (čl. 12. st. 2. ZNPOG-a), što je pozitivna novina u odnosu na ZOR koji nije predviđao odlučivanje kolegijalnog tijela prilikom ocjenjivanja postoje li opravdani razlozi. Naime, svrha kolegijalnog načela jest zajamčiti građanima da neće doći do arbitrarnosti i osigurati kvalitetu odluke (Held, 2019:557).

Načelnik policijske uprave, odnosno postaje prilikom imenovanja članova navedenog povjerenstva treba posebno voditi računa o stručnosti članova, a povjerenstvo bi u svom radu trebalo, sukladno s načelom razmjernosti u zaštiti prava stranaka i javnog interesa (čl. 6. ZUP-a) te načelom samostalnosti i slobodne ocjene dokaza (čl. 9. ZUP), ocijeniti sve činjenice i okolnosti utvrđene tijekom provođenja postupka. Ako postoji opravdan razlog, navedeno povjerenstvo, s obzirom na konkretnu ugrozu,²⁵ ocjenjuje može li se postići zaštita od potencijalne ugroze samo držanjem oružja ili je pak potrebno odobriti držanje i nošenje oružja. Naime, zakonodavac propisuje samo iznimno²⁶ mogućnost izdavanja odobrenja za nabavu oružja u svrhu osobne sigurnosti radi držanja i nošenja (čl. 19. st. 3. ZNPOG-a), pa stoga iz navedenog proizlazi da se oružje radi osobne sigurnosti može nositi samo ako postoji opravdan strah od protupravnog napada pa je ono jedini način obrane (Hill, 1995:155).

Primjerice, tako je Upravni sud u Osijeku, presudom, posl. br.: 2 Usl-576/2021-6 od 13. 7. 2021., a koja je potvrđena presudom Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-3314/21-2 od 23. 9. 2021., odbio tužbeni zahtjev tužitelja kojim je osporavao odluku policijske uprave kako nije opravdan razlog za nabavu oružja, u svrhu osobne sigurnosti, radi njegova držanja i nošenja, to što tužitelj obavlja poslove ribočuvara u čijem je djelokrugu poslova otkrivanje počinitelja kaznenih djela i prekršaja te stoga ima često neugodne situacije, a podvrgnut je i prijetnjama. Isto tako, Upravni sud u Splitu, presudom, posl. br.: 19 Usl-67/21-4 od 8. 3. 2021., a koja je potvrđena presudom Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-2394/21-2 od 8. 9. 2021., odlučio je da je pravilno postupila policijska uprava kada je ocijenila da to što tužitelj živi u kući na osami te činjenica što je doživio provalu koja je rezultirala otuđenjem i uništenjem imovine s velikom materijalnom štetom – nije opravdan razlog za nabavu oružja radi osobne sigurnosti.

²⁴ Kolegijalno javnopravno tijelo o upravnim stvarima odlučuje većinom glasova svih članova ako nije drugačije određeno te može u pisanom obliku ovlastiti službenu osobu u tom tijelu za postupanje u upravnim stvarima do donošenja odluke, a u tom slučaju službena će osoba o provedenom postupku kolegijalnom tijelu podnijeti pisano izvješće i prijedlog odluke u toj upravnoj stvari (čl. 25. ZUP-a).

²⁵ Tako Eškićević (1998:19) navodi da se nabava oružja u svrhu samoobrane može odobriti samo radi držanja oružja dok postojanje opravdanog razloga za držanje i nošenje oružja u istu svrhu postoji iznimno u situacijama kada je sigurnost pojedinca ugrožena ili bi mogla biti ugrožena više nego što je uobičajeno.

²⁶ Shodno tome, u obrazloženju presude Upravnog suda u Rijeci, posl. br.: 2 Usl-1313/2021-7 od 16. 3. 2022., među ostalim, navedeno je da zbog bitno većeg stupnja rizika vezanog uz nabavu oružja za osobnu sigurnost radi njegova držanja i nošenja, u čl. 19. st. 3. ZNPOG-a izrijekom je propisana iznimnost izdavanja navedene vrste odobrenja, a zbog toga je i interpretacija s time povezanih mjerodavnih normi, nužno striktna.

4. POJAM OSOBNE SIGURNOSTI

Pravo na osobnu sigurnost jedno je od temeljnih ljudskih prava koje je navedeno u Konvenciji za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda²⁷, a koja u čl. 5.1. propisuje, među ostalim, da svatko ima pravo na slobodu i osobnu sigurnost. Sigurnost čovjeka nezaobilazni je činitelj ukupne reprodukcije života ljudi u prirodi i društvu (Bešker, 1994:195), a ugroženost osobne sigurnosti, odnosno ugroženost osobe možemo definirati kao osobu u odnosu na koju postoji vjerojatnost ugrožavanja života, zdravlja, tjelesne nepovredivosti, slobode ili imovine (Modly, Šuperina i Korajlić, 2008:883).

U ovom ćemo poglavlju uz terminološki pojam osobne sigurnosti obraditi i slučajeve u kojima se oružje može koristiti u navedenu svrhu. Tako ZOR nije koristio pojam „osobna sigurnost“ nego isključivo pojam „samoobrana“, dok je ZNPOG, zadržavajući pojam samoobrane, ubacio i pojam osobne sigurnosti pa je prilikom pojašnjenja pojedinih pojmova dao definiciju „oružja za samoobranu“ (čl. 6. st. 1. toč 19. ZNPOG-a), dok se dalje u zakonu koristi pojam „osobna sigurnost“ (čl. 12. ZNPOG-a). Zakonodavac tako upotrebljava dva termina koje u zakonu tretira kao istoznačnice, čime nepotrebno komplicira tumačenje zakona, odnosno davanjem riječima upotrijebljenim u odredbama ono značenje koje odgovara cjelokupnom i pravom smislu zakona (Antić, 2015:620).

Građani mogu upotrebljavati oružje radi osobne sigurnosti samo u posebnim slučajevima, odnosno kada KZ izričito predviđa isključenje protupravnosti, a to su instituti nužne obrane i krajnje nužde. Naime, s obzirom na to da navedeni instituti nisu tema ovog rada, na njih ćemo se samo kratko osvrnuti.

4.1. Zaštita osobne sigurnosti na temelju instituta nužne obrane i krajnje nužde

Razlozi isključenja protupravnosti, uz objektivna, imaju i subjektivna obilježja. Počiniteljeva volja usmjerena je na postupanje u skladu s pravnom normom, on je svjestan svih bitnih okolnosti situacije koja isključuje protupravnost (Pavlović, 2015:59). Nužna obrana kao prijetnja potrebna da se od sebe ili drugoga odbije istodobni ili izravno predstojeći protupravni napad jedan je od najrazrađenijih kaznenopravnih instituta te ujedno i najvažniji razlog isključenja protupravnosti (Herceg Pakšić, 2015:126). Opravdava se načelom samozaštite prema kojem nitko nije dužan trpjeti povrede svojih dobara i načelom potvrđivanja prava jer se priznavanjem prava na nužnu obranu osigurava prevlast prava nad nepravom. Posljednje načelo ima praktičnu posljedicu da se od napadnutog nikad ne smije tražiti da se spašava bijegom (Horvatić, Cvitanović i Novoselec, 2002:328). Treba također napomenuti da se počinitelj koji prekorači granice nužne obrane može blaže kazniti, dok nije kriv onaj tko prekorači granice nužne obrane zbog ispričive jake prepasti prouzročene napadom (čl. 21. st. 3. i 4. KZ-a). Primjerice, ako bi napadnuti (kojem je ugrožen život) ispalio prema napadaču tri hitca iako je napad zaustavljen već prvim hitcem.

Krajnja nužda ima mnogo sličnosti s nužnom obranom. Zapravo je nužna obrana samo poseban slučaj krajnje nužde kod koje se opasnost sastoji od protupravnog napada čovjeka

²⁷ Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN - MU br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.

koja se otklanja povredom napadačevih dobara, dok je kod krajnje nužde riječ o svim ostalim oblicima opasnosti (Novoselec, 2016:171). Opasnost je izvanredno stanje ugroženosti nekog pravnog dobra osobe koja postupa u krajnjoj nuždi. Stanje mora biti takvo da postoji konkretna opasnost²⁸ povrede nekog pravnog dobra (Mrčela i Vuletić, 2021:149). Neće biti riječ o krajnjoj nuždi ako je nekako drukčije postojala mogućnost zaštite pretežnijeg interesa. Krajnja nužda mora biti posljednje, odnosno ultimativno sredstvo zaštite koje je prikladno s obzirom na sve okolnosti konkretne situacije (Horvatić, Derenčinović i Cvitanović, 2017:56). Tako, primjerice, kada bi vlasnik oružja ustrijelio psa da bi spasio svoj ili život neke druge osobe, radilo bi se o krajnjoj nuždi, odnosno njegov bi postupak bio opravdan. Međutim, ako bi se tim psom koristio čovjek kao sredstvom napada (dresirani pas) tada ne bi bila riječ o krajnjoj nuždi, nego o nužnoj obrani (Horvatić et al., 2002:202; Novoselec, 2016:153).

5. OSPOSOBLJAVANJE ZA PRAVILNU UPORABU ORUŽJA

Svaka uporaba vatrenog oružja prema osobama, bez obzira na to je li bila namjerna ili nenamjerna, najgrublji je oblik zadiranja u temeljna ljudska prava. Stoga svi vlasnici i korisnici vatrenog oružja trebaju biti upoznati s važećim pravnim propisima i osposobljeni za sigurno i pravilno rukovanje vatrenim oružjem (Stolnik i Marić, 2021:9). Sigurna i pravilna uporaba vatrenog oružja ovisi o svjesnosti osobe o potrebi pridržavanja pravila sigurnosti, o stupnju znanja i vještine korisnika koje se odnose na sigurno rukovanje vatrenim oružjem i, naposljetku, o njegovoj odgovornosti u dosljednom pridržavanju pravila sigurnosti (Maršić, Ljubin i Britvec, 2008:17).

Postojanje posebnog uvjeta raspolaganja tehničkim znanjem i vještinom za pravilnu uporabu oružja i poznavanje propisa koji se odnose na posjedovanje oružja za ono kategorije B koje nabavljaju radi osobne sigurnosti, građani dokazuju potvrdom o osposobljenosti za posjedovanje i pravilnu uporabu oružja koju izdaje nadležna ustrojstvena jedinica Ministarstva unutarnjih poslova ili ustanova i druga pravna osoba ili obrt koji ima odobrenje ministarstva nadležnog za unutarnje poslove za obavljanje djelatnosti osposobljavanja građana za pravilnu uporabu vatrenog oružja (čl. 17. ZNPOG-a) te se navedena formulacija u odnosu na ZOR nije znatno mijenjala.

Pravilnikom o načinu provedbe osposobljavanja građana za pravilnu uporabu vatrenog oružja²⁹ (dalje u tekstu: PNPOG), kao podzakonskim opće normativnim aktom, detaljno su propisani program i način provedbe osposobljavanja građana. Tako je propisano da se osposobljavanje sastoji od 14 sati teorijske i praktične nastave (čl. 3. PNPOG-a), dok je u Prilogu I. propisan program osposobljavanja koji se sastoji od zakonske regulative (osnove zakonskih odredbi iz područja oružja i zakonski uvjeti za pravilnu uporabu vatrenog oružja) te rukovanja i gađanja vatrenim oružjem (sigurnost pri rukovanju vatrenim oružjem, kratko

²⁸ U praksi ima slučajeva da podnositelji zahtjeva za nabavu oružja radi osobne sigurnosti opravdan razlog dokazuju i krajnjom nuždom pa je tako N. B. svoj opravdani razlog, među ostalim, dokazivao time da su ga u šumi napala dva velika psa te da se uspio spasiti zahvaljujući svom psu koji je ozlijeđen. Navedeni razlog policijska je uprava rješenjem odbila kao neosnovan, a N. B. je protiv tog rješenja pokrenuo upravni spor. Presudom Upravnog suda u Splitu, posl. br.: 3 Usl-1262/22-8 od 30. 9. 2022., koja je potvrđena presudom Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-1117/2023-2 od 6. 9. 2023., odbijen je tužbeni zahtjev kao neosnovan.

²⁹ Pravilnik o načinu provedbe osposobljavanja za pravilnu uporabu vatrenog oružja, NN br. 130/12.

i dugo vatreno oružje, praktične vježbe u rukovanju vatrenim oružjem, gađanje kratkim i dugim vatrenim oružjem).

Novim zakonskom rješenjem nadležnost reguliranja osposobljavanja građana za pravilnu uporabu oružja prenesena je u Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja³⁰ (dalje u tekstu: ZETPO), a s obzirom na to da je PNPOG donesen na temelju ZOR-a, osposobljavanje u odnosu na ZOR nije se mijenjalo. Također, treba spomenuti da ZETPO predviđa donošenje novog pravilnika³¹, koji još nije donesen. Terminološki promatrano, ZETPO koristi unificiran pojam za sve građane koji se osposobljavaju za pravilnu uporabu vatrenog oružja (čl. 5. st. 5 ZETPO-a), odnosno uz građane koji se osposobljavaju za pravilnu uporabu oružja radi osobne sigurnosti, obuhvaća i one zaposlene u pravnim osobama, odnosno obrtima³² u kojima dolaze u neposredan doticaj s oružjem, za razliku od ZOR-a koji je razdvajao ta dva osposobljavanja propisivanjem dopusnica za neposredno rukovanje vatrenim oružjem kao zasebnu ispravu o oružju (čl. 8. st. 1. toč 6. ZOR) za osobe zaposlene u pravnim osobama, odnosno obrtima. Policijski službenici Ministarstva unutarnjih poslova, pripadnici Oružanih snaga Republike Hrvatske i djelatne vojne osobe u službi izvan Oružanih snaga, pravosudne policije i pripadnici drugih državnih tijela koji su prema posebnim propisima³³ ovlašteni držati i nositi oružje, postojanje posebnih uvjeta (zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja i raspolaganja tehničkim znanjima za pravilnu uporabu oružja)³⁴ dokazuju odgovarajućom potvrdom, ispravom ili iskaznicom koju je izdalo nadležno državno tijelo u kojem su zaposleni, dok zaštitari koji su prema posebnim propisima³⁵ ovlašteni držati i nositi oružje postojanje posebnih uvjeta dokazuju dopuštenjem za obavljanje poslova privatne zaštite (čl. 18. ZNPOG-a). Navedeno zakonsko rješenje u potpunosti je preuzeto iz prethodnog zakona (čl. 12. st. 2. i 3. ZOR-a) te predstavlja kvalitetno rješenje s obzirom na to da nabrojene kategorije osoba koje su prema posebnim propisima ovlaštene držati i nositi oružje u sklopu svojih zanimanja moraju ispunjavati identične (ili strože) uvjete od onih propisanih ZNPOG-om kao posebni uvjeti.

³⁰ Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja, NN br. 70/17., 141/20. i 114/22.

³¹ Odredbom čl. 96. ZETPO-a propisano je da će nadležni ministar u roku od godinu dana od stupanja na snagu tog Zakona donijeti pravilnik iz čl. 5. st. 5. ZETPO-a koji propisuje osposobljavanje za rukovanje vatrenim oružjem, a s obzirom na to da je navedena odredba citiranog Zakona stupila na snagu 2017., ostaje nejasno zašto pravilnik još nije donesen.

³² Riječ je o pravnim osobama ili obrtima koji imaju odobrenja Ministarstva unutarnjih poslova za obavljanje djelatnosti proizvodnje oružja (čl. 23. st. 1. ZETPO-a) popravljivanja, prepravljivanja i/ili onesposobljavanja oružja (čl. 25. st. 1. ZETPO-a), prometa oružja (čl. 32. st. 1. ZETPO-a), sakupljanja starog oružja (čl. 53. st. 1. ZETPO-a), prodaje oružja na malo (čl. 62. st. 1. ZETPO-a) i civilnih strelišta (čl. 78. st. 1. ZETPO-a).

³³ ZOPPO, Zakon o obrani, NN br. 73/13., 75/15., 27/16., 110/17., 30/18. i 70/19., Zakon o sudovima, NN br. 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22. i 60/22. i Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN br. 79/06. i 105/06.

³⁴ Navedeno vrijedi samo ako se oružje nabavlja radi osobne sigurnosti s obzirom na to da su za obavljanje spomenutih poslova, uz tehničko znanje za pravilno rukovanje vatrenim oružjem, osposobljeni i za pravilnu primjenu kaznenopravnih instituta nužne obrane i krajnje nužde, dok je za nabavu oružja radi lova, odnosno sportskog streljaštva, nužno imati znanja i poznavati propise koji se razlikuju od onih koje te osobe stječu u sklopu svojih zanimanja.

³⁵ Zakon o privatnoj zaštiti, NN br. 16/20. i 114/22.

6. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Od triju svrha (lov, sportsko streljaštvo i osobna sigurnost) radi kojih građani u Republici Hrvatskoj mogu nabaviti oružje kategorije B, osobna sigurnost najsloženiji je, odnosno najzahtjevniji postupak nabave oružja.

Naime, u odnosu na nabavu oružja radi lova i sportskog streljaštva gdje je zakonodavac taksativno nabrojio koju je dokumentaciju, odnosno dokaze građanin dužan priložiti da bi dokazao postojanje svrhe, kod osobne sigurnosti zakonodavac se suzdržao od izričitog propisivanja dajući pritom samo opće smjernice, a prepuštajući posebnom povjerenstvu da na temelju svih činjenica i okolnosti, u svakom konkretnom slučaju, donese odluku na temelju slobodne (diskrecijske) ocjene.

Postojanje slobodne (diskrecijske) ocjene prilikom nabave oružja u navedenu svrhu opravdano je s obzirom na to da zakonski nije moguće predvidjeti sve specifične situacije, odnosno okolnosti kada građaninu može biti ugrožena osobna sigurnost, a država mu kao nositelj monopola legalne fizičke prisile ne može omogućiti dovoljan stupanj zaštite. Isto tako, povjerenstvo propisano ZNPOG-om, a koje odlučuje o postojanju opravdanog razloga, kvalitetan je dodatni sigurnosni faktor u zaštiti građana od arbitrarnosti.

Nabavu oružja radi osobne sigurnosti zakonodavac predviđa isključivo kao iznimku u slučajevima kada država aktivnostima i mjerama institucija sigurnosti ne može građanima osigurati primjeren stupanj sigurnosti, jer ako bi svaki građanin štitio svoj život i imovinu nabavom oružja, policijski poslovi i ovlasti propisani odredbom čl. 3. ZOPPO-a, ne bi bili potrebni. Naime, iz analizirane sudske prakse razvidno je da upravni sudovi, u načelu, potvrđuju odluke nadležnih policijskih uprava, odnosno postaja.

U vezi nabave dugog vatrenog oružja radi osobne sigurnosti, nužno je prilikom budućih izmjena zakona ukinuti mogućnost nabave dugog vatrenog oružja ili pak propisati da se ono u navedenu svrhu može nabavljati samo na režimu držanja, dok će režim držanja i nošenja biti rezerviran isključivo za kratko vatreno oružje. Naime, praktična primjena zakona, odnosno ostvarivanje svrhe osobne sigurnosti s dugim vatrenim oružjem, kada je u pitanju nošenje oružja, teško je izvedivo, posebice ako uzmemo u obzir odredbu da se na javnome mjestu oružje ne smije učiniti vidljivim drugim građanima (čl. 29. st. 5. ZNPOG-a). Jednako tako, prilikom budućih izmjena zakona, kao što je to bilo predviđeno ZOR-om, potrebno je propisati donošenje podzakonskog akta kojim bi se detaljno reguliralo koje se oružje i kojeg kalibra može nabavljati radi osobne sigurnosti, a također je potrebno terminološki uskladiti ZNPOG tako da se u čl. 6. st. 1. toč 19. termin „oružje za samoobranu“ zamijeni terminom „oružje za osobnu sigurnost“.

LITERATURA

Knjige i članci

1. Antić, T. (2015). *Vjerodostojno tumačenje zakona*, Zbornik Pravnog fakulteta Sveučilišta u Rijeci, 36(1), str. 619–644.
2. Bešker, M. (1994). *Pravni sustav i zaštitne državne institucije kao činitelji sigurnosti čovjeka*, Policijska i sigurnost, 3(2/1994), str. 195–205.
3. Borković, I. (2002). *Upravno pravo, VII. izmijenjeno i dopunjeno izdanje*, Narodne novine, Zagreb.
4. Eškićević, S. (1998). *Zakon o oružju (pročišćeni tekst): s komentarom, bilješkama, stvarnim kazalima i priložima (propisima donijetim na temelju Zakona o oružju i propisima u svezi s njim)*, Zagreb: Lumen.
5. Held, M. (2019). *Neka važna pitanja uređenja i reformi upravnog sudovanja u europskim zemljama*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu, 69(4), str. 553–587.
6. Herceg Pakšić, B. (2015). *Zakonska regulacija i pravna priroda prekoračenja granica nužne obrane kao ispričavajućeg razloga de lege lata et de lege ferenda*, Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu, 22(1), str. 125–151.
7. Hill, J. B. (1995). *Weapons Law, Second edition*, London, Sweet & Maxwell.
8. Horvatić, Ž., Derenčinović, D. i Cvitanović, L. (2017). *Kazneno pravo opći dio II. – kazneno djelo i kaznenopravne sankcije, Prvo izdanje*, Zagreb, Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu.
9. Horvatić, Ž., Cvitanović, L. i Novoselec, P. (2002). *Rječnik kaznenog prava*, Zagreb: Masmedia.
10. Maršić, M., Ljubin, T. i Britvec, A. (2008). *Evaluacija dvije metode nastave za sigurnost rukovanja vatrenim oružjem*, Policijska i sigurnost, 17(1-2), str. 16–26.
11. Modly, D., Šuperina, M. i Korajlić, N. (2008). *Rječnik kriminalistike*, Zagreb, Strukovna udruga kriminalista.
12. Mrčela, M. i Vuletić, I. (2021). *Komentar kaznenog zakona – Opći dio*, Rijeka, Libertin naklada.
13. Novoselec, P. (2016). *Opći dio kaznenog prava, Peto, izmijenjeno izdanje*, Osijek: Pravni fakultet Sveučilišta u Osijeku.
14. Pavlović, Š. (2015). *Kazneni zakon – zakonski tekst – komentari, sudska praksa i pravna teorija*, 3. izdanje, Rijeka, Libertin naklada.
15. Pehar, S. (2008). *Razlozi zbog kojih se upravni akt može pobijati u upravnom sporu*, Zbornik radova Pravnog fakulteta u Splitu, 45(1), str. 101–127.
16. Stolnik, D. i Marić, H. (2021). *Osposobljavanje građana za pravilnu uporabu vatrene oružja*, Zagreb, Policijska akademija, Ministarstvo unutarnjih poslova.
17. Veić, P. (1994). *Privatna sigurnost u Republici Hrvatskoj*, Policijska i sigurnost, 3(4/1995), str. 345–357.

Propisi

1. Direktiva 2021/555 Europskog parlamenta i Vijeća od 24. 3. 2021. o nadzoru nabave i posjedovanja oružja, (SL L 115/1, 6. 4. 2021.) – kodificirani tekst.

2. Kazneni zakon, NN br. 125/11., 144/12., 56/15., 61/15., 101/17., 118/18., 126/19., 84/21. i 114/22.
3. Konvencija za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, NN - MU br. 18/97., 6/99., 14/02., 13/03., 9/05., 1/06. i 2/10.
4. Pravilnik o načinu provedbe osposobljavanja za pravilnu uporabu vatrenog oružja, NN br. 130/12.
5. Pravilnik o obrascima i cijeni isprava te obrascima i evidencijama o oružju i streljivu, NN br. 102/19.
6. Pravilnik o vrstama i dozvoljenim kalibrima oružja za samoobranu, NN br. 33/08.
7. Pravilnik o zdravstvenim pregledima za utvrđivanje zdravstvene sposobnosti za držanje i nošenje oružja, NN br. 36/2020.
8. Zakon o eksplozivnim tvarima te proizvodnji i prometu oružja, NN br. 70/17., 141/20. i 114/22.
9. Zakon o nabavi i posjedovanju oružja građana, NN br. 94/18., 42/20. i 114/22.
10. Zakon o obrani, NN br. 73/13., 75/15., 27/16., 110/17., 30/18. i 70/19.
11. Zakon o općem upravnom postupku, NN br. 47/09. i 110/21.
12. Zakon o oružju, NN br. 63/07., 146/08. i 59/12.
13. Zakon o policijskim poslovima i ovlastima, NN br. 76/09., 92/14. i 70/19.
14. Zakon o privatnoj zaštiti, NN br. 16/20. i 114/22.
15. Zakon o sigurnosno-obavještajnom sustavu Republike Hrvatske, NN br. 79/06. i 105/06.
16. Zakon o sudovima, NN br. 28/13., 33/15., 82/15., 82/16., 67/18., 126/19., 130/20., 21/22. i 60/22.

Sudska praksa

1. Presuda Upravnog suda u Osijeku, posl. br.: 2 Usl-576/2021-6 od 13. 7. 2021.
2. Presuda Upravnog suda u Rijeci, posl. br.: 10 Usl-761/2023-2 od 2. 1. 2024.
3. Presuda Upravnog suda u Rijeci, posl. br.: 2 Usl-1313/2021-7 od 16. 3. 2022.
4. Presuda Upravnog suda u Splitu, posl. br.: 3 Usl-1262/22-8 od 30. 9. 2022.
5. Presuda Upravnog suda u Splitu, posl. br.: 3 Usl-678/22-4 od 31. 5. 2022.
6. Presuda Upravnog suda u Splitu, posl. br.: 19 Usl-67/21-4 od 8. 3. 2021.
7. Presuda Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-3895/2022-2 od 6. 9. 2023.
8. Presuda Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-1117/2023-2 od 6. 9. 2023.
9. Presuda Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-2394/21-2 od 8. 9. 2021.
10. Presuda Visokog upravnog suda RH, posl. br.: Usž-3314/21-2 od 23. 9. 2021.

Ostalo

1. Ministarstvo unutarnjih poslova, Služba za odnose s javnošću, odgovor od 19. 12. 2022. na upit autora o registriranom oružju radi osobne sigurnosti postavljen elektroničkom poštom na adresu: pitanja@mup.hr

Abstract

Dinko Ljubić

Procurement of Weapons for the Purpose of Personal Security

Personal security is one of the fundamental human rights. In special circumstances, namely in specific situations when the state, as the holder of the monopoly of legal, physical coercion through its institutions, is unable to provide its citizens with sufficient personal security, it allows the citizens to protect themselves by virtue of giving them the opportunity to acquire firearms legally. This paper is thematically divided into an introductory section in which some basic problems and questions are presented, the central part of the work which deals with the peculiarities of the acquisition and possession of weapons as well as analysis of the reasons that are justified when acquiring weapons for the purpose of personal security. Furthermore, the concept of personal security itself is examined with specific reference to criminal law institutes of necessary defence and last resort, as well as training citizens for the proper use of weapons and, finally, concluding remarks. The aim of this paper is to compare the previously valid and current regulations and court practice, to determine the direction of movement (liberalisation or tightening) of the regulations that regulate the possession of weapons for the purpose of personal security, and at the same time to detect omissions, inconsistencies or legal gaps and to make proposals for their elimination.

Keywords: weapons, acquisition of weapons, personal safety, self-defence, necessary defence, last resort